

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

*ДО 30-Ї РІЧНИЦІ
МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ ПОСТГЛОБАЛІЗМУ

Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції

26 листопада 2021 року

Частина I

За загальною редакцією
доктора культурології, професора,
завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь
2021

Редакційна колегія:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор (голова),
С. В. Янковський, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри культурології та інформаційної діяльності
(протокол № 5 від 12.11.2021)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету
(протокол № 4 від 17.11.2021)

Ф 42 Феномен культури постглобалізму : зб. мат. II Міжнар. наук.-практ.
конф., м. Маріуполь, 26 листопада 2021 р. : у 2 ч. / Маріуп. держ. ун-т ;
гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський ; техн. ред. О.В. Дейниченко.
– Маріуполь : МДУ, 2021. – Ч. I. – 228 с.

Збірник містить матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Феномен культури постглобалізму», яка відбулася 26 листопада 2021 року з ініціативи кафедри культурології Маріупольського державного університету. В конференції взяли участь науковці з України, Білорусі, Греції, Франції.

Видання розраховане на широке коло науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також усіх, хто цікавиться та досліджує проблематику теорії, історію культурології, питання прикладної культурології та культурознавчих студій.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

коммуникации, касающиеся передачи эмоций собеседников и информации. Результат беседы заключается в многозначности понятий, используемых собеседниками, и их разнообразной интерпретации.

В интернациональной коммуникации обязательным условием является использование международных языков общения или языка носителей, на котором проводится общение. Кроме этого, очень часто вопрос о лакунах в диалоге культур состоит не только в использовании слов – «ложных друзей переводчика», но и на уровне фонетического консонанса, которые способны осложнять интернациональную коммуникацию, а также из-за действий, обычаев, традиций, которые невозможно представить как норму у собеседника из другой культуры.

Формирование кросс-культурной сенситивности – оптимальное условие интернациональной коммуникации, которая подразумевает у обоих собеседников – представителей разных культур – желание быть открытым новому опыту, использование интерактивных технологий для достижения эффекта взаимопонимания, применение этик- и эмик-подхода в исследовании как чужой, так и своей культуры, обратная связь.

Литература

1. Бурдьё, П. Практический смысл [Электронный ресурс] / П. Бурдьё. – СПб. : Алетейя, 2001. – 562 с. – Режим доступа : http://yanko.lib.ru/books/cultur/bourdieu-praktich_smysl-81.pdf. – Дата доступа : 26.08.2021.

2. Козлова, Н. Н. Советские люди: сцены из истории / Н. Н. Козлова ; предисл. Г. О. Павловского ; послесл. В. Л. Глазычева. – М. : Европа, 2005. – 527 с.

3. Лотман, Ю. М. Культура и взрыв [Электронный ресурс] / Ю. М. Лотман. – Режим доступа: <https://edu.vsu.ru/course/view.php?id=2184#section-3>. – Дата доступа: 02.09.2021.

4. Почебут, Л. Г. Социальная психология : учеб. пособ. для вузов / Л. Г. Почебут. – СПб. : Питер, 2017. – 400 с. – (Стандарт третьего поколения).

5. Працкевич, Т. А. Кросс-культурная компетентность: основа или компонент моделей аккультурации / Т. А. Працкевич // Искусство и культура. – 2019. – № 2 (34). – С. 63–70.

6. Hall, E. T. The Hidden Dimension / E. T. Hall. – Reprint. Originally published: Garden City : Doubleday, 1966. – Ancor Book Editions, 1990. – 219 p.

УДК 792.9

Демідко О. О.
/ м. Маріуполь /

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ТЕАТР: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Сьогодні театральне мистецтво потребує нових форм і напрямів, які здатні говорити з глядачем на важливі і актуальні для нього теми. Розвиток

театру завжди був невіддільний від розвитку суспільства і стану культури загалом. Найбільш яскравим експериментальним проєктом в сучасному театральному мистецтві став документальний театр, який якнайкраще відповідає вимогам як загальномистецьким, так і потребам глядачів ХХІ ст.

Особливості документального театру, його історію і значення в сучасному театральному мистецтві у своїх розвідках досліджували О. Апчел [1], І. Болотян [2], Н. Гоманюк [3], Д. Зорич [5], М. Крупнік [6], К. Мамадназарбекова [7], М. Ясинська [8].

Документальний театр – це представлений на сцені текст, не призначений для сцени і не написаний драматургом [7]. Вистави такого театру повністю складаються з реальних монологів або діалогів звичайних людей, які вимовляються акторами.

Документальний театр як явище культури, як рефлексивне мистецтво існує з 1920-х років. Вважається, що перший документальний спектакль «Незважаючи ні на що» поставив Ервін Піскатор 1925 р. у Німеччині. Це була фактично театральна адаптація партійних зборів під час революції, «перша постановка, єдину текстуальну і сценічну основу якої складає документ». У 1929 році Е. Піскатор написав революційну статтю «Документальний театр». У ній автор уперше в історії виклав своє теоретичне бачення документального театру та документального мистецтва загалом. Він вважав документальний театр реакцією на традиційний театр (як вид розваг), який нерідко сприймали як елемент буржуазного суспільства. Цікаво, що в цей же час у Радянському Союзі існував робочий театр Синя блуза з його «театром-газетою» часів Громадянської війни. Отже, історія документального театру починається у 20-ті роки ХХ століття одночасно в СРСР та в Німеччині – країнах, що пережили найсильніші соціальні потрясіння, пов'язані з Першою світовою та її наслідками. Втім в СРСР лінія документалістики, навіть підпорядкованої цілям пропаганди, обривається разом із зникненням авангарду і майже не поновлюється до сучасних експериментів. Іншими важливими центрами документалістики в 60-ті роки стають Великобританія і США, де театр природно включається не тільки в нову (молодіжну, протестну) культуру, а й у боротьбу за відкрите громадянське суспільство. Суспільство, яке має право змусити владу «подати документи» [7].

Наприкінці 1990-х на початку 2000-х з'являється нова хвиля інтересу до документального театру через семінари фахівців театру Royal Court (Лондон), тоді ж відбулося знайомство з технологією Verbatim, технологією збору інтерв'ю, фіксації мовних, фізичних та смислових характеристик героя.

Пізніше в театральну практику проникають різні методи із сучасного мистецтва, такі як «реінєктмент» (відтворення у документальній подробиці реальних подій), делегований перформанс та робота з носіями історій та свідками (практики Rimini Protocol та свідкового театру) [8].

Документальний театр – це постійний пошук у полі мистецтва, етичного та естетичного, форми, соціального та політичного контекстів. У такому театрі все залежить від проєкту, конкретної роботи. Буває, звичайно, і режисерська ідея, на яку працює драматург, проте, в останні кілька років,

драматург часто рівноправно працює з режисером, хореографом, композитором – це горизонтальні зв'язки, спілкування та обговорення ідей, співпраця з якої народжується вистава.

В основі будь-якої документальної п'єси лежить справжній факт, який був зафіксований за допомогою протоколів, стенограм, інтерв'ю, а також у форматі автобіографічної прози. Драматург використовує в спектаклі справжні відомості, які звучать з вуст акторів або свідків описуваних подій. У документальному театрі немає місця вимислу і інтерпретації, оскільки перед режисером стоїть завдання показати навколишній світ справжнім, спираючись лише на конкретні події і репліки їхніх очевидців. Цьому виду мистецтва властива політична і соціальна спрямованість. Головними темами є війни, катастрофи, кризи, геноциди та інші глобальні потрясіння.

Документальний театр широко відомий у багатьох країнах світу, де він почав розвиватися ще з середини минулого століття. Роял-Корт і Tricycle Theatre у Великобританії, шотландський театр «7:84», «Живий театр» в США, «Театр.doc» в Москві, театральна група Rimini Protokoll в Берліні та інші [8].

В Україні документальні драми за останні роки набули особливої актуальності. Якщо спочатку їх почали ставити в херсонському Центрі імені В. Мейєрхольда («Відьми», «Херсон – це...») і в київському «Театрі переселенця», то тепер їх можна побачити майже в усіх містах України. О. Апчел у своїй статті в 2011 році наголошувала, що Україні не вистачає людей, здатних віддавати свою енергію на загальномистецькі потреби, також відсутня виразна державна культурна політика, яка не підтримує фестивалі та грантові програми [1, 220]. Але наразі ситуація стала діаметрально протилежною. Саме завдяки фестивалям та грантам регіони України, які ще не створюють власні документальні вистави, змогли познайомитися з цим театральним жанром, завдяки якому вдається піднімати значущі та актуальні проблеми суспільства. Так сталося і з Північним Приазов'ям. Цього року протягом серпня в Маріуполі проходив «IStage 2021 – п'ятиденний фестиваль-лабораторія ідей актуального театру». До міста приїжджали мешканці з різних сіл та селищ Північного Приазов'я, щоб побачити фестивальні вистави. Більшість з представлених вистав виявилися документальними.

Зокрема, в рамках фестивалю маріупольці побачили наступні документальні вистави: «Однокласники» театру «Вірино», «Клас» Київського академічного театру драми і комедії на Лівому березі Дніпра, «Нові шрами» Дикого театру та Незалежний театральний проєкт «Осінь на Плутоні». У представлених спектаклях піднімалися теми булінгу, шкільних проблем, війни, ставлення до старшого покоління і політичної ситуації в країні [4].

Н. Гоманюк у своєму дослідженні зазначив, що документальний театр представляє собою цікавий експериментальний напрям, який залучає український театр в світові театральні тренди, а глядача – в театральний процес за допомогою соціальних проєктів, в рамках яких вербатім-вистави часто і створюються [3, с. 146].

Для документального театру характерні дискусії після завершення вистави, в ході яких глядачі й актори обмінюються особистими спостереженнями та враженнями від побаченого на сцені. Подібна інтерактивність дозволяє абсолютно різним людям говорити один з одним і спільно досягати свою ідентичність.

Таким чином, документальний театр набув популярності на рубежі ХХ–ХХІ століть. Сьогодні він знаходиться на межі мистецтва та соціальних проєктів. Завдяки таким виставам можна порушити актуальні теми та доторкнутися до найболючіших точок суспільства.

Література

1. Апчел О. Документальний театр у театральній культурі пострадянського простору, зокрема сучасної України. Культура України. Випуск 33. 2011. С. 213–222.

2. Болотян И. М. Дос как способ идентификации. Искусство кино. 2008. № 3. С. 81–84.

3. Гоманюк Н.А. Украинский вербатим-театр: опыт взаимодействия театрального искусства и социальных наук. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского. 2012. Том 25 (64). №4. С. 141–147.

4. Демідко О. Про документальні вистави фестивалю IStage 2021. mrpl.city. 2021. – URL: <https://mrpl.city/blogs/view/pro-dokumentalni-vistavi-festivalyu-istage-2021>. (дата звернення: 11.10.2021).

5. Зорич Д. Что такое «спектакль в технике verbatim»? Перипетии документального театра... Культура, искусство, история. 2008. № 2/4. С. 11–16.

6. Крупник М. Документалистам о документальном театре (отправная точка) // Культурная навигация. 30.11.2019. URL: <https://pervoe.ru/article/expert/dokumentalistam-o-dokumentalnom-teatre-otpravnaya-tochka/> (дата звернення: 07.11.2021).

7. Мамадназарбекова К. История факта // Театр. № 2, 2011. URL: <http://oteatre.info/istorija-fakta-istoki-i-vehi-dokumentalnogo-teatra/> (дата звернення: 07.11.2021).

8. Ясинская М. Документальный театр: история, методы и цели. Wisdom of Art. 2017. URL: <http://wisdomofart.com.ua/dokumentalnyj-teatr-istoriya-metody-i-celi/>. (дата звернення: 11.10.2021).

УДК 316.61

Добіна Т. Г.
/ м. Маріуполь /

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Формування сучасної наукової культурологічної парадигми в пост-постмодерному дискурсі українського гуманітарного знання актуалізує